

Az iskolai gyakorlatok szerepe a 8/2013.
(I.30.) EMMI rendeletben megfogalmazott
tanári kompetenciák kialakításában –
vezető- és mentortanárok egységes
módszertani felkészítése (képzők képzése)

SZERZŐK:
KOPP ERIKA

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalom

A dokumentum felépítése	2
A kurzus bemutatása	2
Altémák bemutatása	2
1. A gyakorlatok rendszerének törvényi háttere, kapcsolódó szabályozás	2
2. A gyakorlatok előzményei a képzésben	5
3. A gyakorlatok rendszere és a kapcsolódó tevékenységek:	7
3.1. „Rejtett” gyakorlatok.....	7
3.2. Közösségi gyakorlat.....	9
3.3. Szaktárgyi tanítási gyakorlat.....	11
3.4. Összefüggő egyéni iskolai gyakorlat	13
4. Szemléletbeli újítások a gyakorlatban, a gyakorlatok alapelvei	16
Mellékletek:.....	19

Mellékletek jegyzéke

1. melléklet.....	19
2. melléklet.....	21
3. melléklet.....	23
4. melléklet.....	24
5. melléklet.....	26

Jelen dokumentum a TAMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007 „ORSZÁGOS KOORDINÁCIÓVAL A PEDAGÓGUSKÉPZÉS MEGÚJÍTÁSÁÉRT” projekt keretében készült. A dokumentum a projekt keretében zajló, a képzésben résztvevő vezetőtanárok részére szervezett képzés egy tematikus egységének bemutatását tartalmazza. A bemutatás célja a tematikus egység folyamatának és tartalmának bemutatása, oly módon, hogy adaptálható legyen azokban a képzésekben, melyeket a vezetőtanárok az összefüggő egyéni szakmai gyakorlatot támogató mentorok számára tartanak.

A dokumentum felépítése

A dokumentum a tematikus egység feldolgozását mutatja be. A bemutatás során a tematikus egységek tartalmát összegezzük röviden, a kapcsolódó elméleti háttérrel és a javasolt feldolgozási móddal együtt, illetve megfogalmazzuk néhány, a tapasztalatok szerint felmerülő kérdést is. Minden tematikus egységhez csatlakoznak mellékletek, melyek folyamatba illesztéséhez javaslatot fogalmazzunk meg.

A tematikus egység három nagyobb altémára tagolódik:

1. A gyakorlatok rendszerének törvényi háttere, kapcsolódó szabályozás
2. A gyakorlatok előzményei a képzésben
3. A gyakorlatok rendszere és a kapcsolódó tevékenységek:
 - 3.1. „Rejtett” gyakorlatok
 - 3.2. Közösségi gyakorlat
 - 3.3. Szaktárgyi tanítási gyakorlat
 - 3.4. Összefüggő egyéni iskolai gyakorlat
4. Szemléletbeli újítások a gyakorlatban, a gyakorlatok alapelvei

A kurzus bemutatása

A kurzus célja a szaktárgyi tanítási gyakorlatban résztvevő vezetőtanárok felkészülésének támogatása a következő területeken:

- ≈ az új, osztatlan pedagógusképzés rendszerével kapcsolatos változásokkal kapcsolatban, ezen belül kiemelten a gyakorlatok rendszere megismerésének segítése
- ≈ a képzésen belüli egységes pedagógusképzési szemlélet kialakulásának ösztönzése
- ≈ képzés új elemeként megjelenő összefüggő szakmai gyakorlatba bekapcsolódó mentortanárok képzéséhez kidolgozása, fejlesztése

A kurzus időkerete 5 óra, a tervezett létszám kb. 80 fő, ebből következően a domináns szervezési forma az előadás és a magyarázat. Emellett a gyakorlatok egyes elemeinek jobb megértése és áttekintése érdekében javasoljuk az egyes dokumentumokból részletek nyomtatott változatának felhasználását az előadás során, mivel ez elősegíti az egyes részelemek áttekintését.

Altémák bemutatása

1. A gyakorlatok rendszerének törvényi háttere, kapcsolódó szabályozás

Időkeret: 20 perc

Elméleti háttér:

„A tanárképzés területén az elmúlt évtizedben Magyarországon is jelentős változások történtek: a tanári képzés egységesen mesterszintre került, átalakultak a képzési tartalom belső arányai, nőtt a pedagógikum és a gyakorlat aránya a képzésen belül. A bolognai tanári Ma-val szemben rendre megfogalmazódó leggyakoribb kifogások között – széttöredezett, valójában nem kétszakos, hanem csak „másfél-

szakos” tanárokat képez, a kétciklusú képzés szakmailag nem elég koherens – ott találjuk a pedagógiai-pszichológiai modul túlsúlyával szembeni kifogásokat is (Csernus és Forgács, 2010). Az európai tanárképzés tendenciáinak átfogó elemzésére irányuló kutatások szerint azonban a pedagógikum és gyakorlat arányának növekedése így sem éri el az európai átlagot (Stéger, 2012).

A tanárképzési programok fejlesztéséhez kötődően mindig is kulcskérdés volt az elmélet és gyakorlat kapcsolatának szorosabbá tétele, aminek hiánya gyakran kritika tárgya volt az utóbbi években. Gyakran megfogalmazódó probléma ennek kapcsán, hogy a tanárképzés tömegessé válását nem kísérte a gyakorlóléhelyek számának országos növelése, sem pedig a gyakorlatok nemzetközi trendekhez, társadalmi igényekhez való alakítása. Abban mindenki egyetért, hogy a korábban alkalmazott két-, illetve négyhetes iskolai gyakorlatok nem alkalmasak a hallgatók iskolai munkába való teljes beavatására, még a szaktárgyi, tantermi gyakorlat részletes megismerésére sem (Iker, 2011). A bolognai reform keretében kialakult tanári mesterszak lényeges újításának tekinthető tehát a képzés végén, valamennyi képzési modul teljesítése után végzendő féléves (30 kredites) iskolai gyakorlat, melynek legfontosabb sajátosságai (alapelve), hogy nem gyakorlóiskolákban zajlik, hanem a közoktatás egyéb iskoláiban. A hallgató mentor vezetése mellett dolgozik, akitől folyamatos szakmai támogatást kap, a gyakorlat kötelező és választott feladatokból áll, mely rugalmas feladatszerzés célja, hogy lefedje mindazokat a területeket, amelyek a tanári pálya szempontjából jelentősek. Az összefüggő gyakorlati félév megjelenését kezdetektől a képzési megújulás pozitívumaként értelmezték a szakértők (Kotschy, 2009, N. Kollár, 2009, Horkai, 2011), s számos egyéb, a rendszer egészére ható előnyét kiemelték.

A 15/2006 (IV.3.) OM rendelethez tartozó 4. sz. melléklet a következőképpen határozza meg a szakmai gyakorlat célját és előírt formáit a tanári Ma-hoz kötődően. „A szakmai gyakorlat célja a szakképzettséghez kapcsolódó gyakorlati ismeretek (pl. tanórára való felkészülés, óratervezés, tanári szerepkörök, pedagógiai mérések és kísérletek) megszerzése, a munkahely világával való ismerkedés (pl. iskolai élet, iskolavezetés, szülőkkel való kommunikáció). Valamint az, hogy a hallgatók későbbi munkájuk hatékonysága érdekében jártasságot szerezzenek a tanítási és tanulási, illetve nevelési folyamatok értékelésében, fejlesztésében és kutatásában.

A szakmai gyakorlatok előírt formái:

a 30 órás, a pedagóguspálya megismerésére, általános pedagógiai készségek fejlesztésére irányuló gyakorlat: pályaismereti, gyermek- és önismereti, konfliktuskezelési módszerek, iskolalátogatások, óramegfigyelések és elemzések, mikrotanítás alkotják.

iskolában vezetőtanár irányításával az adott szakképzettség területén végzett csoportos tanítási gyakorlat, szakképzettségenként 60 óra, amely magában foglalja a hospitálást, óramegbeszéléseket és legalább 15 önállóan megtartott órát/foglalkozást (a hallgató az egyik szakképzettség tanítási gyakorlatát az 5-8., a másikat pedig a 9-12. évfolyamon kell, hogy végezze)

közoktatási intézményben, felnőttképző intézményben megbízott vezetőtanár és felsőoktatási tanárképző szakember folyamatos irányítása alatt végzett, összefüggő, a képzés utolsó félévében folyó egyéni szakmai gyakorlat, amelynek előfeltétele a tanári mesterképzés (szakdolgozaton kívüli) minden egyéb követelményeinek teljesítése, illetve azok teljesítéséhez szükséges kreditek összegyűjtése. A gyakorlat magában foglalja a hospitálást, szakképzettségenként heti 2-5 óra (max. heti 10 óra) tanítást/foglalkozást, a tanítási órán kívüli iskolai feladatok ellátását,

SZÉCHENYI 2020

a tanítást kísérő szeminárium elvégzését és az adatgyűjtés, tapasztalatgyűjtés szakszerű dokumentálását.

A korábbi 30 órás oktatási és nevelési gyakorlat a pedagógia-pszichológia modul integráns része lesz, a szakterületi (40 kredit) modul keretében van a (min. 3 kredit értékű) 60 órás, vezetőtanár irányításával végzett szakos tanítási gyakorlat. Ez a szerkezet azt is hivatott biztosítani, hogy Ma szinten a tanári képzés minden eleme (pedagógia-pszichológia és szakos) hordozza a gyakorlatra való felkészítés szempontjait (Schróth, 2009). Az elképzelések a kezdetektől hangsúlyozták, hogy mivel a tanári mesterképzési szakok képzési rendszere a képességek és kompetenciák fokozatos fejlesztésére törekszik, ennek érdekében az egymást követő félévek egyre több, illetve egyre komplexebb szakmai gyakorlati feladatokat kell, hogy tartalmazzanak, a modell lényege az iskola világának fokozatos megismerése, a kiterjesztett tanári szerep gyakorlása.

A gyakorlatok átalakuló rendszere – az osztatlan tanárképzés jogi környezete

2011-től újból visszaállították az osztatlan tanárképzést. Az osztatlan tanárképzésre való áttérés jogi kereteit a 2011. évi CCIV. törvény A nemzeti felsőoktatásról, a 283/2012. (X.4.) Korm. rendelet és a 8/2013. (I.30) EMMI rendelete a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről adják. Közismereti tanárképzésben mesterfokozat és tanári szakképzettség tehát osztatlan, kétszakos képzésben szerezhető, amelynek két formája a 4+1 éves képzésben általános iskolai és 5+1 éves képzésben a középiskolai tanári végzettség megszerzése. Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlat egy évre növekszik.

A 283/2012. Korm. rendelet 3.§. (1) bekezdés b)–c) pontja értelmében az iskolai gyakorlatok magukban foglalják az általános tanári és az adott tanári szakképzettséghez, a tanári szerepkörökhöz kapcsolódó gyakorlati ismeretek szerzését, képességek, attitűdök megismerését, gyakorlását, a munkahely világával (iskolai élet, iskolavezetés, szülőkkel való kommunikáció, tanulókkal való egyéni foglalkozás, együttműködés) való ismerkedést, alapjártasság szerzését a tanítási, tanulási, nevelési folyamatok értékelésében, a szakmai fejlesztésekben. A rendelet értelmében az iskolai gyakorlatok formái:

a képzéssel párhuzamosan, iskolában vezetőpedagógus (vezető tanár) irányításával végzett csoportos pedagógiai és önálló tanítási gyakorlat a tanulók nevelésével, oktatásával és az adott tanárszakhoz tartozó szaktárgyakkal kapcsolatos tanári munka szakos órákon, osztályfőnöki órán, nem szakos órákon történő megfigyelése, elemzése, továbbá legalább 15 önállóan megtartott óra, foglalkozás;

képzéssel párhuzamos közösségi pedagógiai gyakorlat szünetekben vagy szorgalmi idő alatt is teljesíthető közösségi szolgálat, mely az adott tanulói korosztály tanórán kívüli, szabadidős tevékenységének (táboroztatás, szakkörök, érdeklődési körök stb.) szervezési, vezetési, programkészítési, közösségépítési területein nyújt tapasztalatokat;

az összefüggő egyéni iskolai gyakorlat a képzésben szerzett elméleti ismeretekre és gyakorlati tapasztalatokra épülő, gyakorlatvezető mentor és felsőoktatási tanárképző szakember folyamatos irányítása mellett köznevelési intézményben, felnőttképzést folytató intézményben végzett gyakorlat. Az iskola és benne a tanár komplex oktatási-nevelési feladatrendszerének elsajátítása, illetve az iskolát körülvevő társadalmi, jogszabályi környezet, valamint a köznevelési

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

intézményrendszer megismerése. Területei: a szaktárgyak tanításával kapcsolatos tevékenységek; a szaktárgyak tanításán kívüli oktatási, nevelési alaptevékenységek; az iskola, mint szervezet és támogató rendszereinek megismerése.”

(Tókos Katalin – Pekopa Dóra - Seresné Busi Etelka: Magyarországi tapasztalatok elemzése a tanítási és az összefüggő egyéni gyakorlat terén 2014, kézirat)

Feldolgozás módja: előadás, szemléltetés, magyarázat

Eszközök:

Gyakorlatok
rendszere.ppsx

Lehetséges kérdések, problémák:

- ≈ Miért volt szükséges a tanárképzés rendszerének átalakítása?
- ≈ Egyéves összefüggő egyéni iskolai gyakorlat túl hosszú
- ≈ Gyakorlatok túl későn jelennek meg a képzésben
- ≈ Nincs alkalmasságot vizsgáló gyakorlat

Javasolt irodalmak:

Tókos Katalin – Pekopa Dóra - Seresné Busi Etelka (2014): Magyarországi tapasztalatok elemzése a tanítási és az összefüggő egyéni gyakorlat terén. kézirat

Rapos Nóra – Kopp Erika (szerk.) (2015): Javaslat az osztatlan tanárképzés gyakorlati rendszerének átgondolására és a jelenlegi gyakorlatok alapelveinek és funkcióinak meghatározására. Kézirat

2011. évi CCIV. törvény A nemzeti felsőoktatásról, a 283/2012. (X.4.) Korm. Rendelet; 8/2013. (I.30) EMMI rendelete a tanári felkészítés közös követelményeiről; egyes tanárszak képzési és kimeneti követelményei

2. A gyakorlatok előzményei a képzésben

Időkeret: 20 perc

Elméleti háttér:

„A tartalom strukturálásának hagyományos diszciplináris kereteit nem éreztük alkalmasnak egy alacsony kreditszámmal dolgozó, mégis a tudástartalmak szintetizálására és a tanári feladatokra fókuszáló képzési rendszer számára. Így a tanári kompetenciákra (EMMI rendelete a tanári felkészítés közös követelményeiről, 2013), illetve a tanári feladatokra való felkészülés tartalmait öt nagyobb, az egyes tantárgyak felett álló struktúrába, tantárgyblokkokba szerveztük. E struktúrában a pedagógia és a pszichológia érdemi összekapcsolása, a pedagógiai feladatok, helyzetek megértéséhez és megoldásához szükséges pedagógiai és pszichológiai tudás egymást kiegészítő nézőpontjainak együttes érvényesítése vált lehetővé. A tantárgyblokkot tehát olyan koherens tartalmi egységeknek tekintjük, amelyek kijelölik a képzés főbb, a tanári feladatok és az életpálya szempontjából fontos folyamatait, tartalmát és kontextusait.

A tantárgyblokkok, a modulszerű építkezés lényeges eleminek beemelésével, komoly előrelépést jelentenek a tanári tevékenységet középpontba állító, az egyéni tanulási utakat támogató képzési rendszer felé, mert:

- ≈ a tantárgyblokkok már létükkel is képviselhetik a pedagógiai munka összetettségét, vagyis azt, hogy a

SZÉCHENYI 2020

tanári tevékenység komplex, több tudományterület együttes értelmezéséből, alkalmazásból adódó munkát jelent,

- ≈ a képzési, tanulási folyamat közben is támogatják a szintetizálást, ez formálisan sem csupán egy szigorlathoz kötődő elvárás,
- ≈ elősegítik, s egyben elvárják az oktatói együttműködést a tervezés és értékelés szintjén is,
- ≈ a pedagógia – pszichológia tudás komplexebb megjelenítésére és konstruálására adnak lehetőséget.

Szerkezeti szempontból megőrizzük a tantárgyblokkon belül a tanegységeket (vagyis a kreditet nem a tantárgyblokkhoz rendeljük), ugyanakkor a tantárgyblokkokban összefűzött tárgyakat közös blokkzáró feladat teljesítéshez kötjük, melynek célja a tantárgyblokkot felépítő tartalmak, nézőpontok szintetizálása, annak képviselése, hogy a pedagógiai helyzetek minden esetben komplex szempontok mérlegelését kívánják. A tantárgyblokkokon belül minden kurzusnak támogatnia kell a blokkzáró feladat teljesítést, mely feladat tartalmában és elvárásaiban is a pedagógiai és pszichológiai nézőpontok szintetizálását jeleníti meg. A tervek szerint, a tantárgyblokkokon belül kijelölésre kerül egy kurzus, amelyhez e feladat támogatása, értékelése kötődik, ugyanakkor a tantárgyblokk tantárgyainak önálló értékelési gyakorlata nem sérül.

A tantárgyblokkok tartalmi fejlesztését az egységes képzési tartalom, s a közös szakmai nyelv kialakítása érdekében meghatározzák ún. horizontális szempontok, melyeknek minden tantárgyblokkban következetesen érvényesülni kell: a diákok több szempontú megismerése, egyéni bánásmód, egyéni fejlődés támogatása, reflektivitás, tanári képességek fejlesztése, tényeken alapuló megismerés és fejlesztés, IKT, élethosszig tartó tanulás támogatása.

Tantervi szinten tehát a tantárgyblokkok szerinti építkezés is megfogalmazásra kerül, amelynek szerkezete a következő:

- ≈ célok
- ≈ az adott tantárgyblokk szerepe a tanári felkészítés folyamatában (a tantárgyblokkok egymáshoz való kapcsolódása)
- ≈ fejlesztendő kompetenciák
- ≈ tantárgyblokk értékelésének elírása (integrált feladatok)
- ≈ a tantárgyblokk tanegységeinek megnevezése
- ≈ tantárgyleírások
- ≈ a horizontális szempontok megvalósításának módjait,
- ≈ az előfeltételek rendszerére a tantárgyblokkok közt és az adott blokkon belül,
- ≈ javaslat a tantárgyblokkok elmélyítést és az egyéni tanulási utak támogatását szolgáló lehetőségekre, különös tekintettel a szabadon választható kreditek felhasználásra.”

SZÉCHENYI 2020

Rapos Nóra - Szivák Judit (2014): Az osztatlan tanárképzés pedagógiai és pszichológia tanulmányainak koncepciója az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán. Pedagógusképzés 3-4. szám

Feldolgozás módja: előadás, magyarázat, szemléltetés

Eszközök:

- ≈ TAMOP ppt 2.
- ≈ Melléklet 1

Javasolt irodalmak:

Rapos Nóra - Szivák Judit (2014): Az osztatlan tanárképzés pedagógiai és pszichológia tanulmányainak koncepciója az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán. Pedagógusképzés 3-4. szám

3. A gyakorlatok rendszere és a kapcsolódó tevékenységek:

3.1. „Rejtett” gyakorlatok

Időkeret: 20 perc

Elméleti háttér:

„A képzést szabályozó dokumentumok (2011. évi CCIV. törvény A nemzeti felsőoktatásról, a 283/2012. (X.4.) Korm. rendelet; 8/2013. (I.30) EMMI rendelete) alapján három gyakorlati forma kerül megnevezésre: közösségi pedagógiai gyakorlat, tanítási gyakorlat, összefüggő egyéni gyakorlat. Ugyanakkor a képzés folyamatában több ponton megjelennek az egyetemi tárgyakhoz kötődően gyakorlatok. Ezek a gyakorlatok akkor lehetnek hatékonyak, ha tervezetten, a rendszer egészébe értelmeződnek, önálló funkcióval épülnek be. Mivel a tanárképzés több szereplő közös munkáját jelenti, így ilyen „rejtett” gyakorlat része lehet a módszertan órának, a pedagógiai és pszichológia felkészítésnek, de még a diszciplináris képzés is élhet e lehetőséggel.

E gyakorlati elem koherens rendszerré formálása csak koordináltan, intézményi szinten történhet meg, hisz a képzési programok kialakítása intézményi hatáskör, s itt van mód az intézményi sajátosságok, speciális célok megfogalmazásának. E koordinációs folyamatban mindenképp szükséges a tanárképző központ támogatása, összefogása¹.

Az ún. rejtett gyakorlatok szerepe, hogy a szaktárgyi és összefüggő gyakorlatot megelőzően lehetőséget biztosítsanak a gyakorlatok világába való betekintésre, a fokozatosság biztosításával az azzal való kapcsolat megélésére, támogassák a hallgatói szerep felől pedagógusi szerep felé való elmozdulást, és az adott tárgyak elméleti és gyakorlati vonatkozásai közötti összefüggések, koherencia megtapasztalását.

¹A rejtett gyakorlatokhoz kötődően – ahogy a többi gyakorlat esetében is – ajánlásokat fogalmazunk meg. Ezek az ajánlások a pedagógiai – pszichológia képzés oldaláról érvényesebbek, hisz e működő gyakorlatot és a mögötte húzódo szakmai konszenzust a dokumentum készítői belülről ismerik. Mivel e gyakorlati forma eddig kevésbé került fókuszban, itt az anyagban belül lábjegyzetben konkrétan is megjelenítjük az ELTE jelenleg is működő rendszerét a pedagógiai – pszichológiai vonatkozásban. A módszertanokhoz kötődően, annak ellenére, hogy tudjuk, ott is jelen vannak ilyen gyakorlatok, csak az elvi ajánlásokat fogalmazzuk meg, hisz annak teljes komplexitást nem ismerjük.

A gyakorlat célja²

A pedagógiai – pszichológiai felkészüléshez kötődő „rejtett” gyakorlat célja, hogy a hallgató támogatott és szakmailag ellenőrzött környezetben különböző pedagógiai gyakorlatokat megfigyelve, megismerve megfogalmazhassa saját pedagógiai tapasztalatait, elsődleges lépéseket tegyen azok elemzésére, reflektálására. Célja továbbá, hogy a jelölt reflektált keretek közt, kapcsolódva az elméleti kurzusok tematikájával, szembesüljön az iskola társadalmi beágyazottságával, a társadalmi kérdések, problémák iskolai hatásaival. Valamint cél, hogy a hallgató ismerkedjen az egyes korosztályok, tanulók különböző sajátosságaival. Mindezek hatására pedig szerezzen tapasztalatokat a pedagógiai – pszichológiai jelenségek tanári nézőpontból történő értelmezésre.

A módszertani kurzusokhoz kötődő „rejtett” gyakorlatok célja a szaktanári szerep összetettségének elsődleges megfigyelése, megismerése, valamint a szaktárgy tanításhoz kötődő résztevékenységének azonosítása, legfontosabb összefüggéseinek megértése.

A gyakorlat során fejlesztendő kompetenciák

A tanárképzés elsődleges célja a képzési és kimeneti követelmények szerinti tanári szakmai kompetenciák kialakítása, elmélyítése. E gyakorlatok tanulási eredményeinek megfogalmazása a kurzusokhoz, adott esetben magasabb tervezési egységekhez kötődően (tantárgyblokk, modul) kerülnek megfogalmazásra.

A tartalom, a tevékenységek, feladatok összeállítására vonatkozó alapelvek

Összhangban a gyakorlatok általános alapelveivel, e gyakorlatok során a tevékenységek meghatározásakor elsődlegesen a következő alapelvek érvényesülnek:

A hallgatók előzetes tapasztalatainak feltárására és azok egyre inkább szakmai reflektálására való tudatos törekvés.

Az iskolai tevékenységeken túlmutató helyszínek tanulási térként értelmezése és a tanári tevékenységhez kapcsolása.

A tanári szerep és tevékenység komplex értelmezésre törekvés.

A tanári tevékenység tényekre, adatokra, megismerése alapozott értelmezésnek elsődleges megértése.

A pedagógiai – pszichológiai felkészüléshez kötődő „rejtett” gyakorlat tartalma:

A hallgató érzékenyítő látogatáson vagy gyakorlaton vesz részt³, ahol alkalma nyílik a társadalmi és egyéni sokféleség megismerésére. Valamint megfigyel több különböző korú, lehetőleg a hallgató egyéni szociokulturális és/vagy egyéb sajátosságától eltérő tanulót, iskolai és iskolán kívüli terepen; néhány diákkal beszélgetést kezdeményez, tapasztalatait összehasonlító elemzésben összegzi⁴.

²E gyakorlati forma céljainak és később tartalmának megfogalmazását jelentősen befolyásolja az a tény, hogy nincs pályaorientációs gyakorlat a képzési rendszerben.

³TANO-205 Pedagógiai tapasztalatok és nézetek - gyermekkép és egyéni sajátosságok c. kurzus

⁴TANO-104 A személyiségfejlődés és a szocializáció pszichológiája szeminárium és TANO-205 Pedagógiai tapasztalatok és nézetek - gyermekkép és egyéni sajátosságok c. kurzus

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Az iskola társas- társadalmi jelenségvilágának megismeréséhez kötődően egyénileg szervezett és közös intézménylátogatásokon vesz részt, s azokról a témához kapcsolódó szempontok mentén elemzést készít⁵.

Kognitív funkciók megfigyelése tanórán, valamint különleges pedagógiai bánásmódot igénylő tanuló megfigyelése tanórai keretekben⁶.

A módszertani kurzusokhoz kötődő „rejtett” gyakorlatok tartalma:

Javasolt ennek közös, minden módszertani képzésre nézve közös tartalmának kidolgozása. Ehhez szaktárgyakon átívelő egyeztetés szükséges.

A gyakorlat értékelése

E gyakorlatok során elsődlegesen a formatív, a tanulást támogató értékelés kap szerepet, hiszen az egyes elvégzett tevékenységek részelemei a kurzusok egészét, az ott meghatározott tanulási célokat segítik.

A hallgató támogatása a gyakorlat során

E gyakorlatok során a hallgató szakmai támogatásáért a kurzust vezető oktató felel.

A gyakorlat során végzett tevékenységek, feladatok egyrészt egységesen elvárt tevékenységek, másrészt a hallgató egyéni szakmai, tanári fejlesztési igényeihez igazodó lehetőségek, melyek az egyéni tanulási út támogatásához járulnak hozzá.”

Rapos Nóra – Kopp Erika (szerk.) (2015): Javaslat az osztatlan tanárképzés gyakorlati rendszerének átgondolására és a jelenlegi gyakorlatok alapelveinek és funkcióinak meghatározására. Kézirat

Feldolgozás módja: előadás, magyarázat, szemléltetés

Eszközök:TAMOP ppt 4. dia

Javasolt irodalmak:

Rapos Nóra - Szivák Judit (2014): Az osztatlan tanárképzés pedagógiai és pszichológia tanulmányainak koncepciója az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán. Pedagógusképzés 3-4. szám

Rapos Nóra – Kopp Erika (szerk.) (2015): Javaslat az osztatlan tanárképzés gyakorlati rendszerének átgondolására és a jelenlegi gyakorlatok alapelveinek és funkcióinak meghatározására. Kézirat

3.2. Közösségi gyakorlat

Időkeret: 20 perc

Elméleti háttér:

„A közösségi szolgálat önmagában nem feltétlenül biztosít lehetőséget egy tudatos tanulási folyamat kialakítására: előzetes célok és elvárások megfogalmazására, a tevékenység folyamatos monitorozására és a tudatos reflexióra. A közösségi szolgálat mint tanulási forma a tanárjelöltek esetén különösen fontos a reflektív résztvevő szerep elsajátítása, a problémamegoldó és a partneri együttműködés szempontjából, ami a hosszútávú szakmai szocializáció során befolyásolja az egyén önértékelését, a szociális

⁵ Az ELTE képzésben a TANO-107 Szociál- és egészségpszichológia szeminárium + TANO- 209 Mindenki társadalma – mindenki iskolája (ez utóbbiban 10 óra kötelezően beépítve)

⁶Az ELTE képzésben a TANO – 211 A tanulás pszichológiája szeminárium

tudatosságot, felelősségvállalást, illetve az egyén én-hatékonyság érzését. A tanárképzés sokkal hatékonyabb, ha a tanárjelöltek számára lehetőséget biztosítunk a tanulási célok, elméleti felvetések, módszertani megfontolások valós gyakorlati kontextusokkal történő összekapcsolására. A közösségi szolgálat / tanulás lehetővé teszi a kritikai gondolkodás fejlesztését, a szakmai problémák és kérdések valós helyzetben történő azonosításának képességét (Bernadowski, Perry & Del Greco, 2013).

Az eredményes közösségi szolgálat alapelveit Anderson, Swick & Joost (2001) a következő pontokban foglalja össze (13. o.):

- ≈ maga minőségű szolgálat, amely egy közösség valós szükségleteire válaszol
- ≈ a tanulás intenzív jelenléte a folyamatban: a pedagógiai célokhoz, osztálytermi tudáshoz, készségekhez kötődés
- ≈ reflexió, amely segíti a hallgatókat a tapasztalat és a tanterv összekötésében
- ≈ a hallgatók hangja legyen jelen aktívan a szolgálat tervezésében, szervezésében, megvalósításában, értékelésében
- ≈ együttműködés, hogy minden egyes partner (hallgató, a szolgálat címzettjei, a szülők, az iskola, a civil szervezet munkatársai, az egyetemi oktató stb.) profitáljon a folyamatból
- ≈ értékelés, amely rendszeresen megvizsgálja a tanulási és szolgálathoz kapcsolódó célok megvalósulását.

A tanulási folyamat hatékony megvalósulásának feltételei Howard (2001) és Buchanan, Baldwin & Rudisill (2002) szerint a következőképpen foglalhatóak össze.

A hallgató aktív tanulását segítő feltételek:

- ≈ a tapasztalati tanulás lehetősége: a hallgatók a kurzus tartalmát a közösségi szolgálat eredményeként sajátítják el, és fordítva, a résztvevők a kurzus tartalmát alkalmazzák gyakorlatukban.
- ≈ A résztvevők számára biztosított a megfelelő idő és alkalom a reflexióra. Mindehhez szorosan kapcsolódik, hogy:
- ≈ a hallgatók tanulási támogatást kapnak, felkészülnek a tanulási folyamatra: reflexiós technikákat és tanulási stratégiákat sajátítanak el, folyamatos visszajelzést kapnak, és megismerik a megfigyelés, részvétel sajátosságait.

A végzett tevékenység egyén szakterületéhez kötődik és az adott területen történik.

Tanulásszervezési megfontolások az alapelvek között:

Hallgatói aktivitásra építő tanulási környezet biztosítása a felkészítés során, ami lehetővé teszi az önkéntes szerep megtanulását.

Az eltérő tanulási eredmények értékelése, egyéni sajátosságok figyelembe vétele: annak tisztelete, hogy a hallgatók sokszínűek. Minden személyiség eltérő mélységben, módon és idő alatt éri el a kitűzött célokat és tanulási eredményeket.

Az egyetemi kredit a tanulási folyamatért jár, és nem a közösségi szolgálatért. Ez az elv az értékelés dilemmáját hivatott feloldani, azaz, hogy a közösségi gyakorlat során nem magát a gyakorlóhelyen végzett tevékenység, vagy annak minősége az értékelés tárgya, hanem a hallgató által bemutatott tanulási folyamatot, a társadalmi tanulás.

Nem léteznek kompromisszumok a követelményekben. Téves az a megközelítés, ami a közösségi gyakorlatot a „puha” elvárások közé sorolja. A hallgatók komplex tanulási folyamaton mennek keresztül, hiszen a kapcsolódó szakmai, elméleti tudást a gyakorlati helyzetek értékelésével kell hasznosítaniuk.

A tanulási célok világos meghatározása. A tanulási eredmények és célok tudatos meghatározása az elszámoltathatóság mellett lehetővé teszi a tanulási helyzetek tudatos értékelését, tervezését, szervezését.

A közösségi szolgálat szervezését érintő megfontolások:

A kiválasztási kritériumok meghatározása: világos szempontrendszer szerint történik mind a befogadó intézmények, az elfogadott tevékenységek, a munkaórák meghatározása, a közösség valós igényeinek figyelembe vételével.

A kapcsolat a fogadó szervezet és a hallgató között együttműködő és kölcsönösségen alapul.

A tevékenység nem csak a közösségért valósul meg, hanem a közösséggel együtt szolgálja a hallgató szakmai fejlődését.

Az intézmény által biztosított lehetőséget üzenet értékűek a hallgatók számára, melyek képesek a sokszínűség értékét közvetíteni egy plurális, demokratikus társadalomban.”

Czető Krisztina - Mészáros György (2014): Közösségi gyakorlat folyó gyakorlat eredményeinek, problémáinak összegző feltárása. Kézirat

Feldolgozás módja: előadás, magyarázat

Eszközök: TAMOP ppt 5. dia

Lehetséges kérdések, problémák:

- ≈ Felhasználható-e a közösségi gyakorlat a tanári alkalmasság vizsgálatára
- ≈ Biztosítottak lesznek-e megfelelő helyszínek

Javasolt irodalmak:

Czető Krisztina - Mészáros György (2014): Közösségi gyakorlat folyó gyakorlat eredményeinek, problémáinak összegző feltárása. Kézirat

3.3. Szaktárgyi tanítási gyakorlat

Időkeret: 100 perc

Elméleti háttér:

„Az osztatlan tanárképzés iskolai gyakorlatainak egyik fő formája – az osztott képzéshez hasonlóan – a képzéssel párhuzamosan, vezetőtanár irányításával, az adott szakképzettség területén végzett csoportos pedagógiai és önálló szaktárgyi tanítási gyakorlat. A gyakorlat a tanári felkészítés modul része, szakonként 2 kredit, összesen 4

SZÉCHENYI 2020

kredit. Az osztott képzésben a szaktárgyi tanítási gyakorlat fokozatos átmenetet jelentett a pályaismereti, pályaszocializációs orientációjú 30 órás általános pedagógiai gyakorlat és a féléves összefüggő egyéni gyakorlat között. Az osztatlanra váló tanárképzésben azonban a képzés eleji gyakorlatok, s annak szabályozási kerete hiányzik, így ez a pályorientációs, pályaszocializációs funkció elvész. A gyakorlatok – a folyamatos szakmai fejlődés koncepciójából kiindulva – egyben az életpályát is követik, ebben a felfogásban fontos szerepük van a képzés eleji, pályaszocializációs gyakorlatoknak. Ez is indokolja a hallgató fokozatos önállóvá válásának, **a fokozatosság kereteinek a hangsúlyosabb megteremtését** a szaktárgyi tanítási gyakorlat során; de alapjául szolgál az a tanulásméletei tudás is, mely szerint a tanulás és tanítás folyamatának mélyebb megismeréséhez szükséges a tudományra jellemző algoritmizálás, a részfolyamatok monitorozása; a tanulás közösségi formáinak kihasználása. Nemzetközi tapasztalatok megerősítik, hogy a tanárjelöltek által végzett tanítás esetében a fokozatosság, részelemekre bontás (pl. órák egyes részelemeinek megtartása, team-teaching hallgatótársal vagy vezetőtanárral közösen stb.), valamint a tanulás közösségi térben értelmezése is általános törekvése a képzéseknek.

A gyakorlat célja

A **szaktárgyi tanítási gyakorlat célja**, hogy a tanárjelöltek széleskörűen ismerkedjenek a tanári munkával és gyakorlati tapasztalatot szerezzenek a szaktárgy tanításában. A gyakorlat **fókuszában** a tanári tevékenységek – alapvetően a szaktárgy – tudatos részelemekre bontása, összekapcsolása, reflexiója és többféleképpen támogatott kipróbálása áll. A gyakorlat megalapozza az egyéves összefüggő egyéni gyakorlatot. Cél, hogy a tanulók nevelés-oktatásával, a szaktárggyal kapcsolatos tanári munka, szakos és nem szakos órák, osztályfőnöki órák látogatásával, megfigyelésével, elemzésével a hallgatók gyakorolják a tanári tevékenység tudatos részelemekre bontását, összekapcsolását. Tapasztalatot szerezzenek és kompetenciáik fejlődjenek szaktárgyuk speciális oktatási módszertanának területein, a tanórák tartásában, egy-egy tevékenység, módszertani elem többféle, alternatív kipróbálásában, a tanulók megismerésében, ismereteik és személyiségük fejlesztésében, tanulásuk támogatásában, értékelésében.

A gyakorlat során fejlesztendő kompetenciák

A tanárképzés elsődleges célja a képzési és kimeneti követelmények szerinti tanári szakmai kompetenciák kialakítása, elmélyítése. Fontos, hogy a tanítási gyakorlat is **e kompetenciák fejlesztése mentén szerveződjön**, hogy szervesen épüljön a kompetenciák azonosítását és fejlesztését célul tűző elméleti képzés alapjaira, az abban megjelenő, előzetes gyakorlati elemekre.”

Rapos Nóra – Kopp Erika (szerk.) (2015): *Javaslat az osztatlan tanárképzés gyakorlati rendszerének átgondolására és a jelenlegi gyakorlatok alapelveinek és funkcióinak meghatározására*. Kézirat

Feldolgozás módja: Előadás, magyarázat, szemléltetés

Eszközök:

- ≈ TAMOP ppt 6-16.dia
- ≈ Melléklet 2.
- ≈ Melléklet 3.

Lehetséges kérdések, problémák:

- ≈ Alkalmasság kérdéseit miért a vezetőtanárnak kell eldöntenie
- ≈ Vezetőtanárok felkészítése a reflexió támogatására

Javasolt irodalmak:

Rapos Nóra – Kopp Erika (szerk.) (2015): Javaslat az osztatlan tanárképzés gyakorlati rendszerének átgondolására és a jelenlegi gyakorlatok alapelveinek és funkcióinak meghatározására. Kézirat

Tókos Katalin – Pekopa Dóra - Seresné Busi Etelka (2014): Magyarországi tapasztalatok elemzése a tanítási és az összefüggő egyéni gyakorlat terén. Kézirat

Seresné Busi Etelka -Tókos Katalin – Prekopa Dóra (2014): Hazai „jó gyakorlatok” a pedagógusképzés gyakorlati elemeinek megújítására. Kézirat

3.4. Összefüggő egyéni iskolai gyakorlat

Időkeret: 100 perc

Elméleti háttér:

„Az összefüggő egyéni gyakorlat jelentős állomás a pályafejlődés szempontjából. Ez az a képzési pont, ahol a hallgatók ugyan a mentorálás nyújtotta védett körülmények közt, folyamatos szakmai támogatás mellett kerülnek szembe azokkal a tanári feladatokkal, amelyek elsajátítása csak valós tanítási helyzetekben lehetséges, ugyanakkor fel kell készülnenek az önálló tanári szerepvállalásra. Ebben az értelemben szervesen előkészíti a végzést követő gyakornoki státuszt.

Lényeges elem, hogy e gyakorlat még a képzés részeként jelenik meg a felkészülési folyamatban, ugyanakkor alapvetően nem a felsőoktatási intézmény gyakorlóiskoláiban, de szervezetenként erre felkészült partneriskolákban valósul meg. Az iskolában eltöltött intenzív jelenlét lehetővé teszi továbbá a szervezeti, munkavállalói szempontok felerősödését, értelmezését, valamint a pályakezdés nehézségeinek támogatott környezetben való megélését.

A szabályozásban történt változás jelentősen megnövelte e képzési szakasz hosszát (1 tanév), amely tartalmi szempontból is átgondolást igényel.

A gyakorlat célja

*Az egyéni összefüggő szakmai gyakorlat célja, hogy megalapozza a jelölt szakmai fejlődését. A tanárjelöltek a **pedagógusszerep teljességével** ismerkednek, megtapasztalják a szerepek összetettségét, sokféleségét, komplex formában gyakorolják, fejlesztik mindazokat a kompetenciáikat, amelyek a pedagógussá váláshoz, saját **pedagógusidentitásuk** tudatosításához, formálódásához hozzájárulnak. A gyakorlat alapvető célja, hogy a jelöltek pedagógusi munkájukhoz reflektív módon, egyfajta „**kutatói**” **attitűddel** viszonyuljanak, készüljenek fel a tanulók megismerésére, a tanulócsoporthoz sajátosságainak megértésén alapuló, tényekre alapozott folyamat tervezésére. Gyakorolják, hogy eredményeiket folyamatosan építsék be munkájukba, osszák meg pedagóguskollégáikkal. Cél annak elősegítése, támogatása, hogy a pedagógusok és jelöltek **pedagógusközösségek** tagjaivá váljanak, tapasztalják meg a **szervezet életében való tudatos, aktív részvétel**, az egymástól tanulás csoportos, az innováció közösségi formáinak az előnyeit; továbbá, hogy megtanuljanak felelősséget vállalni saját munkájukért, szakmai fejlődésükért.*

A gyakorlat során fejlesztendő kompetenciák

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A kimeneti követelményekben meghatározott **kompetenciák teljessége határozza meg ezt a gyakorlatot**. Az összefüggő egyéni gyakorlatot megelőzően a képzés során a hallgató számára a szükséges kompetenciák egy részének elsajátítására lehetőség nyílt. Ezek főként a nevelési és oktatási tevékenység egyes elemei, a tervezés, tanulástámogatás módszerei, a tanulók megismerése, illetve az önelemző-önértékelő képesség kialakulása. Az összefüggő egyéni gyakorlat során viszont olyan feladatkörök elvégzéséhez szükséges kompetenciák fejlesztése kerül előtérbe, amelyek a hosszú távú, a tanulócsoporthoz való valódi ismeretén alapuló tanítás; a szervezet életében való hosszabb részvétel, aktív beépülés során; a pedagógusi munka szisztematikus megfigyelése, elemzése, vizsgálata, az eredmények értelmezése, felhasználása során kerülnek előtérbe. Ilyenek például a hosszú távú tervezés, a tanulási folyamat korrekciója, a tanulók komplex értékelése; szakmai közösség részeként való együttműködés formáinak, módjainak megtapasztalása; megfigyelések, vizsgálatok végzése, az eredmények értelmezése, újraértelmezése, megosztása stb.

Lényeges, továbbá, hogy a **kompetenciák különböző részelemeinek összefüggései kerüljenek előtérbe**, vagyis az elméleti tudás és annak gyakorlati tevékenységet meghatározó értelmezése van a fókuszban.

Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a képzés részeként értelmezett egy évnyi gyakorlat megkezdésekor a hallgatók nem rendelkeznek a KKK-ban megfogalmazott kompetenciák teljességével, összetettségével, ezért a nem várható el tőlük. Lényeges továbbá kiemelni, hogy a kompetenciák fejlődése egyedi mintázatú, így az összefüggő egyéni gyakorlat abban támogathatja a hallgatót leginkább, hogy megismerje a rá jellemző egyedi tanulási út eddigi eredményeit a gyakorlatba ágyazva, valamint segítse őt abban, hogy a további fejlődéshez megfelelő fejlődési utat állítson.

A tartalom, a tevékenységek, feladatok összeállítására vonatkozó alapelvek

Összhangban a gyakorlatok általános alapelveivel, a gyakorlat során a következők alapelvek érvényesülnek:

Az összefüggő egyéni gyakorlat a pedagógiai szerepek és tevékenységek komplex rendszerével ismerteti meg a hallgatókat, melynek támogatni kell saját pedagógusidentitásuk formálódását.

Az összefüggő egyéni gyakorlat támogatott keretek közt az egyéni felelősségvállalás, a szakmai döntéshozás, az önállóan végzett tevékenységek bővülését hozza, ezzel előkészítve a végzést követő munkavállalást, a gyakornoki státuszra való felkészülést.

A gyakorlat során a hallgató eddigi fejlődésére építő, egyéni szakmai fejlesztési igényeihez igazodó tevékenységekben vesz részt, ehhez szükséges a hallgató előzetes tudásának, fejlődési céljainak tisztázása (erre felhasználható a képzés során készített portfólió).

A gyakorlat lehetőséget teremt egy intézmény szakmai hitvallásának megértésére, annak operatív megvalósításának megismerésére.

Az összefüggő egyéni gyakorlat során végzett tanulási út, s azokat megalapozó tevékenységek a mentorral egyeztetettek, az iskola és a tanulócsoporthoz való fejlődési igényeire reagálóak, a hallgató fejlődési terveihez, a tanulási eredményekhez igazodva tervezettek, fejlődési tervben rögzítettek.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A gyakorlat két félére egymásra épül, így alkalmat teremt a pedagógiai tevékenység egymásra épülő tervezési folyamatának gyakorlására egy intézményen belül.

A hallgató támogatásában, tanulásában fontos szerepet játszanak az egyre bővülő szakmai közösségek (esetleg tanuló társ, mentor, munka- és más szakmai közösségek).

A tanulás fontos eleme marad a reflexió, ezért a tevékenységekhez továbbra is a reflexiót támogató beszélgetések kapcsolódnak mentorral és az iskola tágabb szakmai környezetével.

A gyakorlat során a diákok, tanulócsoportok megismerése, vagy pedagógiai jelenségek megértése, a nevelési, tanulási - tanítási folyamat megalapozása céljából vizsgálatok végzése elvárt, támogatott és biztosított a hallgató számára.

A gyakorlat lehetőséget biztosít a köznevelési intézmények innovációs folyamataiba való betekintésre, megismerésre.

A gyakorlat során a jelölt folyamatosan gyűjti, dokumentálja tapasztalatait, építi portfólióját.

A gyakorlat helyszíne és a mentorálás szereplői⁷

Az összefüggő egyéni gyakorlat köznevelési-, vagy felnőttképzési intézményben történik.

Az összefüggő, egyéni szakmai gyakorlat a hallgató pályaszocializációjának legfontosabb része, így a tanítási tevékenység mellett a hallgató az iskola teljes szakmai terében végez, a kompetenciafejlődése szempontjából fontos tevékenységeket. A mentor vezető szerepet vállal a tanárjelölt támogatásban, ugyanakkor egyedül nem képes e feladat maradéktalan ellátására. Abban az esetben, ha az intézményben mentor működik, akkor az intézmény maga is részévé válik a folyamatnak. Ezért a tanárjelölt fogadása intézményi döntés és munka.

A befogadó intézmény pedagógiai kultúrája, módszertani igényessége, tanulói szervezete lehetőséget nyújt a hallgató számára, hogy egy korszerű tanítási-tanulási környezet segítse fejlődését. A hallgató pályaszocializációja, szakmai fejlődése szempontjából meghatározó lesz az első felelős munkavégzés helyszíne. Mintaként szolgál számára egy olyan pedagógiai környezetről, annak minden elemével és tevékenységével, amely nem csak tanulókat fejleszt, de maga is állandó fejlődésre törekszik.

A hallgató szakmai támogatásáért a mentor felel, de az egész intézmény nyitott és támogató környezetet biztosít a hallgató kompetenciáinak fejlesztése érdekében. A hallgató az intézmény minden tagjától tanul, ezért fontos, hogy közös felelősségüknek érezzék a kollégák a hallgató segítségét. Ez nem csupán azt jelenti, hogy lehetőséget biztosítanak hospitálásokra, hanem azt a hitet és szándékot, hogy aktívan hozzá tudnak járulni a hallgató pedagógussá válásához. Vagyis minden kolléga órája nyitott a hallgató előtt, a szabályozásban meghatározott feltételekkel. Minél több tanítási helyzetet és megoldást láthat a hallgató, annál eredményesebben képes majd alternatívákban gondolkodni és adaptív megoldásokat találni saját gyakorlata számára.

⁷ Az alfejezet a Mentor és hallgató az összefüggő egyéni gyakorlaton című munka alapján készült. TÁMOP-4.1.2-08/2/B/KMR-2009-0001 projekt anyaga alapján, idézi Szivák 2015)

A nevelőtestület egy szakmai közösség mintáit nyújtja a hallgatónak. A szervezet pedagógiai kultúrája, az együttműködések tartalma, formái, az egymástól tanulás gyakorlata, a segítségkérés és adás lehetőségei, az innovációra nyitott, tanuló szervezatként való működés mind-mind meghatározó tapasztalatai a pályakezdekésnek. Ezek a tapasztalatok nem csak lehetőségként („így is lehet”), hanem igényként is tovább élnek a kezdő pedagógusban. A kollégák fontos szerepmintákat jelentenek, melyek messze túlmutatnak egy-egy szaktanár elleshető gyakorlatán. Tanulási lehetőséget jelent az osztályfőnökökkel, a szervezet különböző szerepeivel, feladataival megbízott kollégákkal való együttműködés. A kollégák támogatásának lényege azonban nem csupán az, hogy betekintést engednek ezeknek a mintáknak a működésébe. A támogatás jelenti a gyakori párbeszédet, amelyben szakmai álláspontok, alternatívák, nézőpontok sokasága jelenik meg. Jelenti az értékelő visszajelzéseket, a nyílt szakmai kommunikációt a sikeres vagy kevésbé sikeres megoldásokról és azokról a szempontokról, amelyek mentén ez megítélhető. Mindezek legjobb terepe a közösen végzett tevékenység, lehetőség és biztatás arra, hogy a hallgató kivegye részét a szakmai csoportok feladataiból.”

Rapos Nóra – Kopp Erika (szerk.) (2015): Javaslat az osztatlan tanárképzés gyakorlati rendszerének átgondolására és a jelenlegi gyakorlatok alapelveinek és funkcióinak meghatározására. Kézirat

Feldolgozás módja: előadás, magyarázat, szemléltetés

Eszközök:

- ≈ TAMOP ppt 17-25.dia
- ≈ Melléklet 4.
- ≈ Melléklet 5.

Lehetséges kérdések, problémák:

- ≈ Iskolák felkészültek-e a hosszú gyakorlatra
- ≈ Nem túl sok-e az egy év

Javasolt irodalmak:

Rapos Nóra – Kopp Erika (szerk.) (2015): Javaslat az osztatlan tanárképzés gyakorlati rendszerének átgondolására és a jelenlegi gyakorlatok alapelveinek és funkcióinak meghatározására. Kézirat

Tókos Katalin – Pekopa Dóra - Seresné Busi Etelka (2014): Magyarországi tapasztalatok elemzése a tanítási és az összefüggő egyéni gyakorlat terén. Kézirat

Seresné Busi Etelka -Tókos Katalin – Prekopa Dóra (2014): Hazai „jó gyakorlatok” a pedagógusképzés gyakorlati elemeinek megújítására. Kézirat

4. Szemléletbeli újítások a gyakorlatban, a gyakorlatok alapelvei

Időkeret: 40 perc

Elméleti háttér:

„A 2000-es évektől kezdve számos olyan publikációt találunk, melyek a tanárképzés globális trendjeit vizsgálják (Darling-Hammond, 2006; Menter és mtsi. 2010; Stephenson - Ling, 2014). E vizsgálatok

SZÉCHENYI 2020

általános következtetése, hogy a **pedagógusképzés** az utóbbi évtizedekben a felsőoktatáson belül egyértelműen az **oktatáspolitikai döntések fókuszába került**. Ennek egyik hatása, hogy a felsőoktatás más területeivel összehasonlítva a pedagógusképzés általában **erősebb központi szabályozás** alatt áll.⁸ A területre irányuló fejlesztések fő fókuszja az **oktatás minősége**, illetve ezen belül a pedagógusképzés tanulói teljesítményen, közoktatási eredményességen mérhető eredményessége, hatása. A gyakorlatokra ható **domináns fejlesztési irányok** a következők:

A **sztenderdek megjelenése**, mely a képzésbe épülő és a képzést követő gyakorlatokra egyaránt befolyással bír. Ehhez kapcsolódóan - illetve a sztenderdekre épülő tanulási eredmények (learning outcomes) megjelenésével - egyre meghatározóbbá válik a tényeken alapuló (evidence-based) fejlesztésekre törekvés. (Darling-Hammond, 2002, p. 7; OECD, 2011)

A képzési programokban a **gyakorlat, a praxis szerepének** növekedése, melynek hatására egyre inkább a képzés központi elemévé, fő szervező erejévé válik a gyakorlat:

A programokra általában jellemző a gyakorlati orientáció, az elmélet és gyakorlat közti kapcsolódási pontok keresése.

Sajátos elem, hogy e tendencia általában a pedagógusképzés funkciójával kapcsolatos vitákhoz kapcsolódik.

A képzés különböző szereplői közti együttműködés növekedése, új partnerségi modellek kialakulása. (Menter és mtsai., 2010, p. 17)

Ez egyrészt a képzésben résztvevő intézmények (felsőoktatási intézmények, gyakorlóiskolák, partneriskolák, kutatóintézetek) közti együttműködést jelenti,

ide kapcsolhatóak az iskolák tágabb társadalmi környezetével (szülők, fenntartók, helyi közösségek) kialakuló kapcsolatok,

megjelennek együttműködési formák a munka világával: a tartalmak vonatkozásában kiemelten a szakmai pedagógusképzést folytató intézményekben

A fentebb ismertetett trendek az **Európai Unió fejlesztési irányelveiben** a pedagógusképzési programokban szereplő gyakorlatokkal kapcsolatban a következőképpen jelennek meg (Bizottság, 2012, pp. 31-33):

Általában növelni szükséges a gyakorlatok szerepét a képzési programokban,

A **képzés teljes folyamatában** javasolt a gyakorlatok megjelenése

A képzésben szereplő **praktikum** szervezése a következő **alapelvek** mentén ajánlott:

a képzés szereplői (felsőoktatási intézmények, gyakorló intézmények) közti **szoros együttműködés**, a feladatok, felelőségek, erőforrások, szerepek pontos meghatározásával,

a gyakorlat osztályteremben zajló elemeinek alapos **tervezése**, a képző és a gyakorló intézmény oktatóinak bevonásával,

⁸ Ennek oka a pedagógusképzés és a közoktatási rendszer szoros kapcsolata: a pedagógusképzést célzó reformtörekvések mögött a közoktatás eredményességének növelését célzó törekvések állnak, és általában a közoktatás eredményességének szempontjai határozzák meg a reformok irányát.

a gyakorlatok folyamán állandó, **személyre szabott mentorálás**, ehhez képzett mentorok biztosítása,

formatív és szummatív értékelési megoldások alkalmazása a hallgatók fejlesztésére.

A gyakorlatok jelentőségének növekedésével együtt új gyakorlattípusok jelennek meg a képzetekben. Ezek a következő modellekbe csoportosíthatóak (Ure, 2009):

Kollaboratív gyakorlat: azok a megoldások, melyek az iskola fejlesztésének részeként értelmezik a pedagógusjelöltek gyakorlatát. Olyan megoldásokat alkalmaznak, mely az iskola életébe kapcsolja a hallgatókat és az általuk hozott tudást az iskolai szakmai tanulóközösség tudásába becsatornázza.(Hestnes - Grankvist, 2013; Hudson, 2008)

„Klinikai” gyakorlat (clinical work): a hosszú gyakorlat köré szerveződik a pedagógusképzés teljes rendszere. A gyakorlatok helyszínei olyan innovatív, kiváló iskolák, melyben képzett mentorok mutatják be az ún. „jó gyakorlatokat”, erre épülnek a kurrikulum elemei a felsőoktatási intézményben. (Darling-Hammond, 2006; NCATE, 2010)

Reflektív gyakorlat: a gyakorlat célja a hallgató reflektív szemléletének fejlesztése, az elmélet és gyakorlat közti kapcsolódási pontok kiépítése. (Korthagen, 2010; Orland-Barak - Yinon, 2007)”

Kopp Erika - Kálmán Orsolya (2014): Nemzetközi tapasztalatok elemzése a tanítási és az összefüggő egyéni gyakorlat terén. Kézirat

Feldolgozás módja: előadás, magyarázat

Eszközök:

TAMOP PPT 26-29. dia

Lehetséges kérdések, problémák:

- Relevánsak-e ezek az elméleti keretek a magyarországi pedagógusképzés számára
- A bemutatott elméleti keretek nem minden esetben érvényesíthetőek a pedagógusképzésben

Javasolt irodalmak:

Kopp Erika - Kálmán Orsolya (2014): Nemzetközi tapasztalatok elemzése a tanítási és az összefüggő egyéni gyakorlat terén. Kézirat

Rapos Nóra – Kopp Erika (szerk.) (2015): Javaslat az osztatlan tanárképzés gyakorlati rendszerének átgondolására és a jelenlegi gyakorlatok alapelveinek és funkcióinak meghatározására. Kézirat

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Az iskolai gyakorlatok szerepe a 8/2013.
(I.30.) EMMI rendeletben megfogalmazott
tanári kompetenciák kialakításában –
vezető- és mentortanárok egységes
módszertani felkészítése (képzők képzése)
A fejlesztő értékelés

SZERZŐK:

LÉNÁRD SÁNDOR

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Képzési forgatókönyv

Blokk	Téma	Foglalkozási egység	Módszer
I.	1. Ráhangolás	1.1. Bemutakozás	megbeszélés egész csoportban
		1.2. A résztvevők előzetes ismereteinek a feltárása Annak felidézése, hogy mi volt jó és mi volt nehéz a saját gyakorló helyükön.	
		1.3. A képzés áttekintése, elvárások tisztázása	
	2. Fejlesztő értékelés	2.1. Rövid bevezető a fejlesztő értékelés elméletéről	előadás, megbeszélés
		2.2. A fejlesztő értékelés gyakorlata	
		2.3. Portfólió a tanárképzésben	
II:	3. Beszélgetés a tanári portfólió mentén	3.1. Kérdések gyűjtése a hallgatói portfólióhoz	csoportmunka
		3.2. „Állásinterjú” a hallgatói portfólió mentén	szerepjáték
	4. Hallgatói feladatok	4.1. Hallgatói feladatok gyűjtése az kompetencia területek mentén	csoportmunka
		4.2. Nehézségek megbeszélése teljes csoportban	megbeszélés
III.	5. A szervezet, mint minta	5.1. Szervezeti jellemzők, melyek segítik és melyek gátolják a gyakorlat sikerét.	csoportmunka
		5.2. Nehézségek azonosítása	megbeszélés
	6. Fejlesztő értékelés az intézményben	6.1. Diagnózis készítése (SWOT) intézményenként	csoportmunka egyes csoportokban
		6.2. Fejlesztési terv készítése	megbeszélés
		6.3. Közös megbeszélés.	egyéni munka
	7. Zárás	7.1. A képzés értékelése	csoportmunka

Az iskolai gyakorlatok szerepe a 8/2013. (I.30.) EMMI
rendeletben megfogalmazott tanári kompetenciák
kialakításában – vezető- és mentortanárok egységes
módszertani felkészítése (képzők képzése)

A TANÁRI PÁLYAFEJLŐDÉS SZAKASZAI, A VEZETŐ- ÉS MENTORTANÁRI
SZEREPÉRTELMEZÉSE - MŰHELYMUNKA VEZETŐTANÁROK SZÁMÁRA

SZERZŐ:

SZIVÁK JUDIT

SZÉCHENYI 2020

Forgatókönyv

Tartalom	Módszer	Segédanyag
Ismerkedés, célok tisztázása		
Szerepértelmezések	Mentor és vezető tanár metaforák gyűjtése, kategóriákba rendezése, értelmezése kiscsoportban (vezető tanárral és mentorral foglalkozó csoportokban)	Trénerkártyák, PPT
	Hova állsz gyakorlat	állítások a gyakorlathoz (PPT)
A támogatás hazai és nemzetközi szakmai perspektívái	előadás	PPT
A támogató munka kompetenciái	előadás, egyéni munka (önértékelés a kompetenciák mentén), megbeszélés	mentori kompetencia lista
A támogató munka feladatai személyes támogatás	poszter készítése kiscsoportban	személyes támogatás segédanyag
A támogató munka feladatai tanulás támogatás	poszter készítése kiscsoportban A posztterek kiegészítése, kérdések megbeszélése szakértői csoport módszerével	tanulás támogatás segédanyag
A nézetek szerepe a támogatói munkában	eltérő koncepciók meghatározása tételmondatok formájában Disputa	
A mentori támogatás alapelvei	előadás, megbeszélés	PPT
A hallgató megismerése	kezdő interjú a hallgatóval a tanári kompetenciák megismerése céljából	megismerést segítő kompetencia lap
Fejlődési terv	fejlődési célok, feladatok meghatározása a megismert jelölt számára	tervező lap
Reflektivitás a mentor munkájában	páros napló reflektív szövegelemzése	páros napló
A pályafejlődés szakaszai	előadás, kiegészítés kérdőív	kiegészítés kérdőív
Reflektálás a műhelyre	megbeszélés	
Saját szakmai fejlődési célok, feladatok meghatározása	kilépő cédula	